

НАПРЯМИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ

Ю. Б. Шийка, аспірант*

Львівський національний аграрний університет

Досліджено роль сільськогосподарської кооперації. Визначено основні проблеми її здійснення в сучасних умовах. На основі проведеного аналізу запропоновано напрями державної підтримки сільськогосподарських кооперативів.

Постановка проблеми. Становлення кооперації в агропромисловій сфері сучасної України стає нагальною необхідністю в умовах зростання ролі агрохолдингових формувань. Саме кооперація дрібних сільськогосподарських товаровиробників може стати чинником розвитку сільської економіки. Оскільки на сьогодні найбільш ефективна та форма господарювання, яка передбачає не поділ, дроблення, ізоляцію один від одного, а навпаки, – сприяє об'єднанню ресурсів для спільного їх використання та розвитку. Проте варто врахувати, що формування кооперативних структур на селі нині здійснюється в умовах низької ефективності аграрної політики, дефіциту коштів у бюджеті країни на соціально-економічні витрати, повільне становлення сільського самоврядування, віддаленості селян від ринків збуту сільськогосподарської продукції, обмеженості доступу до матеріально-технічних, фінансових та інформаційних ресурсів. Все це вимагає значного посилення державного впливу на функціонування та підвищення ефективності діяльності кооперативної системи в сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях вчених економістів-аграрників висвітлено теоретичні основи становлення сільськогосподарської кооперації, узагальнено досвід її практичного використання. Зокрема, питанням розвитку кооперативних структур на селі присвячені праці Ю. Губені, Ф. Горбоноса, М. Дем'яненка, В. Зіновчука, М. Маліка, Л. Молдаван, Г. Черевка та інших вчених.

* Науковий керівник – д. е. н., професор В. Г. Галанець

Проте в цілому проблема, державної підтримки у створенні та функціонуванні сільськогосподарських кооперативів стосовно сучасних соціально-економічних умов України досліджена недостатньо.

Мета та методика дослідження. Метою статті є обґрунтування необхідності та з'ясування ролі сільськогосподарської кооперації, визначення напрямів її підтримки. В процесі дослідження використана наукова література, нормативно-правові акти, рішення та програми діяльності Кабінету Міністрів України. Застосовувались методи аналізу, аналогії, історичний, логічного порівняння.

Виклад основного матеріалу. Розвинуті держави постійно відзначають роль кооперативів в зниженні рівня бідності, передусім, серед сільського населення. Для незаможних селян об'єднання в кооперативи – це забезпечення зайнятості та соціальної інтеграції. На міжнародному рівні сільськогосподарські кооперативи також визначаються як елемент самодопомоги. Наприклад, в Україні в час агресивних методів формування ринкової економіки селяни залишаються незахищеними. І якщо вони не об'єднуються, то не зможуть протистояти комерційним структурам, які є посередниками в ланцюгу виробництва та збуту сільськогосподарської продукції.

Бідні прошарки виробників, об'єднуючись, задовольняють свої потреби у навчанні, розвитку соціального капіталу в тій місцевості, де проживають. Жодна організаційно-правова форма виробників, приватних структур не зацікавлена в такій мірі, як кооперативи, сприяти розвитку соціального капіталу на тих територіях, де розвивається ця структура.

Відродження сільськогосподарської кооперації розпочалося 1997 р. з ухваленням Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію». Від того часу усвідомлення значення кооперації на селі поступово зростало, що відображалось в поступовому збільшенні чисельності кооперативів.

У сільському господарстві зарубіжних країн розвиваються різні форми кооперативів, які безпосередньо створюються фермерськими господарствами для досягнення більш високих результатів господарювання та захисту в конкурентній боротьбі з монопольними структурами у сфері переробки продукції й особливо у сфері її збуту на внутрішньому та зовнішньому продовольчих ринках. Тому не випадково найбільшого розповсюдження набули кооперативи саме з організації збуту сільськогосподарської продукції та її промислової переробки. Одночасно, як свідчить досвід США, країн Західної Європи, фермерські господарства не створюють кооперативів з виробництва сільськогосподарської продукції, вважаючи, що приватне

господарювання в цій сфері діяльності є більш ефективним і самодостатнім для них [1,91].

На прикладі європейських країн із розвинутою економікою та ефективним сільським господарством, держава повинна гарантувати допомогу розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації на всіх етапах її створення. Завдяки об'єднанню зусиль держави та виробників сільськогосподарської продукції над розвитком кооперації, підвищиться економічний результат від сільгоспвиробництва.

Допомога держави повинна включати не тільки економічні та фінансові важелі у вигляді бюджетного фінансування та пільг, а й кроки на зустріч сільгоспвиробникам на законодавчому рівні, що на даному законотворчому етапі становлення України є надзвичайно важливим.

Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17 липня 1997 року врегульовано правове становище сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, який закріпив їх легітимний статус та забезпечив відповідне правове поле діяльності. Затверджена наказом Міністерства аграрної політики «Програма становлення і розвитку сільськогосподарських кооперативів як неприбуткових організацій» у 2000 р. визначила пріоритети розвитку кооперативного руху в аграрному секторі та намітила основні напрями його державної підтримки. А прийняття у 2003 р. Закону України «Про кооперацію», який визначив основні принципи діяльності усіх кооперативних організацій, певною мірою сприяло активізації розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в аграрному секторі економіки країни.

В Україні Державною цільовою економічною програмою підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р. передбачено виділення бюджетних коштів на підтримку діючих і створення нових кооперативів. Також програмою визначено орієнтований обсяг коштів державного бюджету, необхідних для її виконання у сумі 6489 млн грн [2]. Головним розпорядником бюджетних коштів та відповідальним виконавцем бюджетної програми є Міністерство аграрної політики та продовольства, розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня – головні управління агропромислового розвитку облдержадміністрацій.

Державною цільовою економічною програмою розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р. було передбачено виділення 1630,5 млн грн у 2011 р. на підтримку діяльності кооперативних організацій. Водночас, у Державний бюджет на 2011 р. за програмою «Державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів» було закладено лише 5,0 млн грн. Фактичний рівень фінансування заходів,

передбачених Державною цільовою економічною програмою, навіть не відповідав плановим бюджетним показникам. Аналогічна ситуація склалася у наступних 2012 та 2013 роках.

Така ситуація викликана, з одного боку, наслідками фінансово-економічної кризи в Україні протягом 2010–2013 рр. та тотальним розкраданням бюджетних коштів, а з іншого – відсутністю з боку органів державної влади чіткості та злагодженості у реалізації запланованих дій та заходів. Як наслідок, рівень зростання кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, який був запланований, не був досягнутий, а навпаки – кількість кооперативів суттєво зменшилася. При цьому рівень матеріально-технічного забезпечення існуючих кооперативів залишається у дуже тяжкому стані.

Саме тому наразі актуальним є питання створення зовнішнього фінансування та економічної допомоги кооперативам. Держава повинна невідкладно почати створювати всі умови для надання коротко- та довгострокових позик кооперативам банками. В цих умовах держава, з одного боку, в особі регіональних органів влади, повинна слідкувати за цільовим використання цих коштів, а з іншого, – в особі державних фінансових установ, виступати гарантом повернення кредитних коштів позикодавцям.

Іншим варіантом надання допомоги сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам є створення певних податкових пільг у перші кілька років існування таких організацій. Це можуть бути пільги як на податок на прибуток, так і певні види компенсаційних виплат, які стосуються відрахувань від заробітної плати працівників даних кооперативів, що стане свого роду стимулом для створення нових робочих місць. Для цього потрібно досконало врегулювати законодавчу базу, щоб унеможливити зловживання з метою отримання таких привілеїв з боку засновників кооперативів, а також захистити їх від вимагання у вигляді певної грошової винагороди з боку органів державної влади у відповідь на надання таких пільг.

Якщо навести приклад Молдови, яка не входить до ЄС, то при Міністерстві сільського господарства цієї країни створене спеціальне агентство, яке адаптувало до її економічних умов правила ЄС щодо підтримки розвитку обслуговуючих кооперативів. Преференції для фермерів, які об'єдналися в кооперативи, фінансуються коштом державного бюджету. Для членів кооперативів – фізичних осіб також встановили нульову ставку податку з фізичних осіб, за домовленістю з банками зробили нижчою на 10 пунктів відсоткову ставку за кредитами. І згадане агентство має щорічний субсидіарний фонд підтримки розвитку кооперативів у 35 млн євро. Для порівняння, в

Україні сьогодні ведеться мова про виділення на такі цілі декількох мільйонів гривень з державного бюджету. Та ще не відомо, чи ці гроші виділять і як вони дійдуть до тих кооперативів і чи не потраплять до фіктивних кооперативів.

Великою перешкодою для прямого фінансування сільськогосподарських кооперативів є вимоги СОТ, у яких зазначається обов'язкове поступове щорічне скорочення підтримки у межах програм «жовтої скриньки» з перспективою збільшення фінансування програм, що підпадають під «зелену скриньку».

Сьогодні державна підтримка сільського господарства в Україні майже повністю складається з заходів, які СОТ відносить до жовтої скриньки. Разом з тим, сума коштів, яку держава у найближчі роки може дозволити собі спрямувати на цю підтримку, є значно нижчою, ніж та сума, яка є максимально дозволеною згідно вимог світової організації торгівлі.

Висновки. Таким чином, враховуючи складне фінансове становища та постійну економічну кризу, держава не може дозволити собі в повному обсязі виділяти фінансові ресурси та здійснювати економічну підтримку формування та розвитку сільськогосподарських кооперативів, що може спричинити загрозу продовольчій безпеці країни та добробуту населення нашої держави. Тому, з метою подальшого вдосконалення державної фінансової підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів необхідно вдосконалити законодавче забезпечення регулювання створення та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; при використанні коштів за бюджетними програмами слід конкретизувати, які заходи фінансуються в межах затверджених державних цільових програм, з метою посилення контролю за рівнем їх виконання; переорієнтувати заходи програм підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, що належать до «жовтої скриньки», на заходи «зеленої скриньки»; передбачити запровадження програм навчання та інформування суб'єктів господарювання щодо переваг об'єднання в сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи з метою стимулювання розвитку зазначеного кооперативного сегменту аграрного ринку.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп. і перероблене. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету

Міністрів України від 3.06.2009 р. № 557. – Режим доступу:
<http://zakon1.rada.gov.ua>